

DE ORDE DES HEILS

De toepassing van de weldaden door Christus verworven

Onder de orde des heils of de heilsorde verstaan we de orde, waarin de Heilige Geest de weldaden, die Christus voor Zijn kinderen verworven heeft, toepast aan het hart. We spreken in dit verband dus over de orde des heils (de *ordo salutis* in het Latijn). De term stamt uit het begin van de achttiende eeuw en is in 1737 voor de eerste keer gebruikt door de Lutherse theoloog Jacob Karpov. De term wordt dus niet gebruikt door de reformatoren. Toch hebben ze wel een orde des heils geleerd maar onder een andere benaming. Calvijn spreekt over de wijze waarop de genade van Christus wordt verkregen. Als we spreken over de orde des heils dan spreken we daarmee uit dat de toepassing van het heil enkel en alleen genade van God is. Het heil is door Christus verworven, maar dat heil moet ook worden toegepast. Er is dus een *voorwerpelijke* (objectieve) kant van de orde des heils en een *onderwerpelijke* (subjectieve) kant. Zowel de verwerving als de toepassing van het heil is het werk van Christus. Hij heeft de zaligheid verworven in Zijn bitter lijden en sterven. Hij is dus Zaligmaker van verdienste. Maar Hij past de zaligheid ook toe door Zijn Woord en Geest. Hij is ook Zaligmaker van toepassing. Christus heeft rijke weldaden voor de Zijnen verworven. De Heilige Geest past die weldaden toe. Er wordt soms zo gemakkelijk gezegd: "Je moet geloven; geloof het; wie het gelooft, die heeft het." Dat zal waar zijn, maar mijn armen zijn tekort om Christus aan te grijpen, bij mij is geen spoortje geloof te vinden. Dat is niet iets waar ik achter kan wegkruipen, maar iets wat ons beschuldigen moet. Onze onmacht is niet Gods schuld, maar onze schuld. Juist als we dat leren verstaan in de beleving van ons hart wordt het zo'n wonder, dat de Heilige Geest gekomen is om de weldaden van Christus toe te passen aan harten. Na Pasen konden de vrouwen de discipelen het geloof in de Opgestane niet geven, en de discipelen, die Thomas hebben opgezocht, konden hem het geloof ook niet geven. De Heere moest er Zelf aan te pas komen. En gelukkig, de Heere komt er ook aan te pas. Hoe past Hij de weldaden van Christus toe? In welke orde? Hij doet het langs de weg van de orde des heils.

Een voorwerpelijke en onderwerpelijke kant

Als het gaat over de voorwerpelijke kant van de heilsorde dan denken we allereerst aan het werk van de Vader. De Schrift spreekt over de zaligheid, die God bereid heeft van voor de grondlegging der wereld (Ef. 1:4vv). Dat wil zeggen dat de bron van de zaligheid ligt in Gods eeuwig verkiezend welbehagen. Het heil is van eeuwigheid door de Vader ordelijk uitgedacht en vastgesteld in Zijn Goddelijke Raad. Dat heeft betrekking op het werk van Christus en de zaligheid van de uitverkorenen. Bij de voorwerpelijke kant van de heilsorde gaat het ook over de verwerving van het heil door Christus. Hij heeft in de weg van Zijn geboorte, lijden, sterven, opstanding en hemelvaart de weg des heils gebaad. Een weg van verzoening door voldoening.

Er is ook de onderwerpelijke kant van de orde des heils. In dat opzicht gaat het in de heilsorde om een door en door bevindelijke zaak. In de huidige cultuur neemt beleving en gevoel een belangrijke plaats in. Iets is goed omdat ik er een "goed gevoel" bij heb. Maar in het zaligmakende geloof gaat het niet om een goed gevoel. Wat is bevinding? Calvijn heeft het zo prachtig verwoord: "De ervaring dat God precies zo is, zoals Hij Zich in Zijn Woord openbaart." Als het gaat over bevinding, dan gaat het over het werk van de Heilige Geest, Die de door de Vader uitgedachte en de door Christus verworven zaligheid toepast aan het hart van de uitverkorenen. Daarbij gaat de Heilige Geest een bepaalde weg. Welke weg? Is die weg altijd hetzelfde? Hoe doet de Heilige Geest zondaren delen in het heil, dat Christus verworven heeft? Hij doet dat in een weg van wedergeboorte, bekering en geloof. Door de Geest krijgt de prediking van het Evangelie kracht in het hart (1 Kor. 2:4; 1 Petr. 1:12). Hij overtuigt de wereld van zonde, gerechtigheid en oordeel (Joh. 16:8-11). Hij werkt het geloof in het hart (1 Kor. 2:5; Efeze 1:19). Hij verzekert Gods kinderen van het kindschap (Rom. 8:15). Die Geest onderhoudt ook de geloofsbetrekking tussen Christus en Gods kinderen zodat zij in een nieuw leven wandelen. Zo komt Christus Zelf tot de Zijnen en maakt door Zijn Geest woning in hun hart (Joh. 14:18; Gal. 2:20). Door Gods Geest zijn Gods kinderen verenigd met Christus en leven in

Hem (Joh. 17:21; Efeze 1:13). Paulus zegt dat zo mooi in 1 Kor. 1:30: *Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing*. De Geest verenigt zondaren met Christus en vandaaruit werkt Hij in het hart. De gemeenschap met Christus is voor iemand als Calvijn het hart van het geestelijke leven. De Geest van Christus verenigt Gods kinderen tot een lichaam (1 Kor. 12:13), doet hen door het geloof alles in Christus zoeken en vinden, leidt hen tot de Vader (Rom. 8:15), maakt hen één van hart en ziel (Gal. 5:22; Fil. 2:1,2), doet hen opwassen tot een volkomen man in Christus (Efeze 4). De Heilige Geest is de Auteur van de wedergeboorte (Joh. 3), van menigerlei gaven (Rom.12:3-8), van vernieuwing en heiligmaking (Rom. 8; Gal. 5:16, 22), van verzegeling en verheerlijking (Ef. 1:13).

Het vrijmachtige en soevereine van het werk van de Heilige Geest

Uit dit alles mag duidelijk zijn, dat de Heere met de Zijnen een weg gaat, waardoor ze geroepen worden uit de duisternis tot Gods wonderbaar licht (1 Petr. 2:9) Ze worden door de Vader naar Christus getrokken (Joh. 6:44) en door de Zoon tot kennis van de Vader gebracht (Matth. 11:27). In al deze dingen is de Heilige Geest op Zijn eigen wijze werkzaam om zondaren te leiden tot Christus. De weg van de Geest mogen we een heilsordelijke weg noemen. Hij overtuigt van zonde, breekt in ons leven alles af wat Christus niet is en rust niet voor we gekomen zijn aan de voet van het kruis om daar de vrede van de verzoening met God door het geloof te ervaren. De droefheid over de zonde en het zaligmakende geloof zijn door de Geest zodanig aan elkaar verbonden, dat het een roept om het ander. Het kennen en belijden van de zonde leidt tot vergeving van de zonde. Zo verheerlijkt Hij Christus in het hart.

Er is het gevaar dat de bevinding komt te staan tussen Christus en de zondaar. Lopen velen niet in het donker omdat zij op bepaalde bevindingen wachten, die volgens hen vooraf moeten gaan aan het komen tot Christus? Ze zoeken dan de grond om te geloven niet in de nodiging van het Evangelie tot Christus, maar in hun ervaringen. De Heere rechtvaardigt geen bekeerde mensen, die op hun bevindingen steunen, maar goddelozen, die niets meer kunnen meebrengen dan hun totale verlorenheid en die alleen kunnen hopen op de nodiging van Christus Zelf. Daarbij is er ook het gevaar dat we de bekeringsweg gedetailleerd uitsplitsen in bepaalde stadia, die een mens eerst helemaal doorlopen moet hebben om aan het volgende stadium te beginnen. Men komt soms mensen tegen, die precies hebben vastgesteld welk stadium ze hebben doorlopen en welk stadium het volgende is, dat nu voor hen zal aanbreken. Is dat niet is strijd met het vrijmachtige en soevereine van het werk van de Heilige Geest, dat voor ons nooit te doorgronden en nooit te beredeneren is? Christus heeft in Joh. 3:8 zo duidelijk het vrijmachtige van het soevereine werk van de Geest aangegeven met die bekende woorden: *De wind baast waarheen hij wil, en gij hoort zijn geluid; maar gij weet niet, van waar hij komt, en waar hij heen gaat; alzo is een iegelijk, die uit de Geest geboren is.* En kan men altijd het tijdstip van zijn wedergeboorte aanwijzen? Wilhelmus à Brakel leert het ons wel anders. Hij wijst ons erop in zijn *Redelijke Godsdienst*, dat het er niet om gaat dat we precies het tijdstip van de wedergeboorte weten, maar dat de vruchten van de wedergeboorte in ons leven zijn. Daaruit moet de waarachtigheid van de wedergeboorte blijken.

De gangen van Gods Geest op de weg des heils

We mogen echter niet uit reactie in een andere eenzijdigheid vervallen en menen, dat er geen patroon aanwezig is in het werk van de Heilige Geest. Er is wel degelijk een heilsweg. Denk alleen eens aan de drie stukken, ellende, verlossing en dankbaarheid. Daarin zien we niet alleen een orde, maar ook een volgorde. Er is ongetwijfeld iets chronologisch in de drie stukken. Ursinus zegt, dat we onze zonden moeten leren kennen om behoefte te krijgen aan Christus. Zowel in de Reformatie als in de Nadere Reformatie en bij de puriteinen vinden we steeds weer, dat de kennis van onze zonde voorafgaat aan de kennis van Christus. In het Geesteswerk in het hart van de zondaar gaat kennis van de zonde en droefheid over de zonde voorop. Maar het is ook zo, dat de diepste zelfkennis niet altijd aan de eerste bewuste overgave aan Christus voorafgaat. Het kan dat er in ons leven oprechte zondenkennis gekomen is en dat we oprecht aan Christus verbonden werden, terwijl later in een verdere en diepere ontdekking aan zonde en schuld de grootheid en de volheid in Christus meer dan

ooit tevoren voor ons opengaat. Wanneer zal iemand zijn zonde diep genoeg kennen? Wanneer zal iemand de volheid in Christus ten volle verstaan? Hier geldt het woord van Paulus, dat we hier altijd *ten dele* kennen. Maar dat alles neemt niet weg, dat er een vaste gang is in het werk van de Heilige Geest in zondaarsharten en dat we door voortgaande ontdekking al meer afgebroken worden in onszelf en al meer leren verstaan van de volheid, die in Christus is. Een preek die nooit verder komt dan altijd dezelfde oproep tot bekering en geloof, laat de hoorders in de kou staan. In de prediking moeten ook aan de orde komen de gangen van Gods Geest in het brengen tot geloof, in de beleving van het geloof en in de doorbraak en oefening van het geloof. Bij een schriftuurlijk-bevindelijke prediking mag de gemeente verwachten, dat haar ook op dit punt de volle raad Gods verkondigd wordt. Schriftuurlijk-bevindelijk wil zeggen, dat het onderwerpelijke opkomt uit het voorwerpelijke en nooit van elkaar worden losgemaakt.

De keten des heils

Als we spreken over de orde des heils, dan duiden we met het woord orde aan de theologische samenhang van de weldaden, die Christus heeft verworven en het verband daartussen. Is er daarbij sprake van een chronologische orde? Ten dele toch wel. Immers wedergeboorte en roeping vallen samen, zoals we nog zullen zien. In de wedergeboorte wordt het geloof geschonken, dus gaat de wedergeboorte in die zin aan het geloof vooraf. De rechtvaardiging gaat aan de heiliging vooraf. Als we dat loslaten dan komen we in het spoor van de rooms-katholieke kerk. De Schrift spreekt op talrijke plaatsen over het beginnend werk van de Geest in roeping en wedergeboorte (Joh. 3:3), over de groei van het geestelijke leven en het opwassen in de kennis van Christus (Ef. 4:11vv), over de rechtvaardiging door het geloof en het leven in heiligmaking, over de verheerlijking en de voltooiing van het werk van de Geest (Rom. 8:2, 10; Ef. 3:16; 2 Kor. 3:18; 1 Kor. 15:33). Het geloofsleven heeft een begin, het weet van groei en het komt tot volwassenheid. Al deze onderscheidingen mogen we niet van elkaar losmaken, maar ze vormen een indrukwekkende keten, de keten van het heil. In het Woord wordt de gang van God met een zondaar in een bepaalde orde en volgorde voorgesteld. Hierbij mogen we denken aan het woord uit Rom. 8:30: *En die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen; en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd; en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt.* Hier hebben we de orde des heils regelrecht uit het Woord van God: verkiezing, roeping, rechtvaardiging, heiliging. Er wordt wel eens het beeld van een eikenblad gebruikt. Als men eikenbladeren naast elkaar legt, dan zijn ze allemaal verschillend. Toch ziet men direct dat het eikenbladeren zijn en geen beukenbladeren. Bij alle verschillen hebben die eikenbladeren een vast patroon waaraan men ze direct kan herkennen. Zo is het ook met het werk van de Geest in het hart van al Gods kinderen. Gods verkiezende genade wordt in hen uitgewerkt, doordat zij geroepen worden uit de duisternis tot Gods licht, door een oprecht geloof in Christus vrijgesproken worden van schuld en straf en na een wandelen in een nieuw leven straks opgenomen worden in heerlijkheid.

Zekerheid in een wereld vol onzekerheid

De woorden van Rom. 8:30 geven een machtige zekerheid in de verwarrende tijd, waarin de christenen in Rome leefden. Net als in onze tijd was er een verwarrende hoeveelheid opvattingen. Wie zou daarin kunnen bepalen wat waarheid is? Evenals in onze tijd het geval is. Onze tijd is wel eens genoemd "een tijd van crisis der zekerheden". De Heere is weggeredeneerd uit het leven. Velen cultiveren hun eigen twijfel, hinken liever op twee gedachten. In het huidige postmodernisme is geen plaats meer voor absolute zekerheden. Wat is waarheid? Dat was de vraag van Pilatus maar ook van velen in Rome, waar de christenen leefden aan wie Paulus zijn brief schreef. Ligt die vraag niet op de achtergrond van het postmodernisme, waarin wij leven? Ik las ergens dat een dronken man in een bus zat en telkens als de bus stopte wankelde hij naar de uitgang en zei tegen de chauffeur: "Hier moet ik eruit." Maar op het laatste nippertje zei hij steeds: "O nee, toch niet." En dan gin hij weer zitten. Het gedrag van de man gaf onder de medepassagiers in de bus de nodige hilariteit. Een van de passagiers zei: "Hij is wel op weg, maar hij weet niet waarheen." "Inderdaad", zei toen een andere passagier, "maar van hoeveel mensen in deze bus kun je dat misschien ook zeggen: op weg, maar

waarheen?” Veel postmoderne mensen zijn als die dronken man. Absoluut onzeker. Horen we daarom zo vaak zeggen: “Zeker weten!”? De keten des heils, zoals in Rom. 8:30 verwoord, mogen wij echter aanduiden als de vaste rots van het behoud. Hier wordt alle onzekerheid opgelost in de vastheid, die er voor zondaren is bij God in Christus en die de Heilige Geest doet kennen en geloven. Die vaste grond ligt buiten ons in de vastheid van de verkiezende en roepende God. De zekerheid ligt niet in mijn keuze voor de Heere en in mijn liefde tot Christus. Er zijn er die hun zekerheid zoeken in hun geloofsbeslissing. Daarom praat men dan zoveel over “moeten”. Een mens moet zoveel, dit moet en dat moet. Dat kweekt een opgeklopt en activistisch christendom. Rom. 8:30 begint bij Gods verkiezing. Dat is de bron van alle leven en zaligheid. Daaruit komt alles voort, uit Gods eeuwig welbehagen, Zijn Goddelijk voornemen, Zijn eeuwig verbond. Hoeveel zekerheid dat biedt, daarvoor verwijs ik naar Jes. 54: 9-10: *Want dat zal Mij zijn als de wateren van Noach, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan; also heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op U toornen, noch u schelden zal. Want bergen zullen wijken, en heuvelen wankelen; maar Mijn goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond Mijns vredes zal niet wankelen, zegt de HEERE, uw Ontfermer.* We mogen de keten des heils uit Rom. 8:30 in dat licht zien. Ik vat het samen. Wat geeft de orde des heils een vastheid in een wereld vol onzekerheid. Toen en nu!

Verkiezing als bron

Paulus laat de orde des heils opkomen vanuit de verkiezing. Vandaaruit hangen de schakels als een ketting aan elkaar. Het gaat in de orde des heils niet alleen om een theologische uiteenzetting, zo zagen we al, maar om de belevingsweg van het heil. Het gaat om de weg en de manier waarop een zondaar komt tot de zaligheid in Christus. Het is dus een onderwerp van wezenlijk belang. Maar juist daarom is de heilsorde ook steeds weer een onderwerp van discussie geweest. Ten aanzien van de toe-eigening van het heil leven er immers veel vragen en worden verschillende antwoorden op die vragen gegeven. Er zijn verschillende opvattingen over de volgorde van de zaken die beleefd moeten worden. Welk aandeel heeft de mens in het ontvangen van de zaligheid? Wat werkt de Heilige Geest in hem en wat brengt hij zelf tot stand? De menselijke ervaring moet altijd weer getoetst worden aan de Goddelijke openbaring. Waar dat niet gebeurt verliest men het zicht op de ware geloofservaring. Hoe krijg ik deel aan de zaligheid in Christus? Een verkeerd antwoord is tot grote schade voor het geestelijke leven. De mens wordt misleid als niet meer gesproken wordt over de waarachtige bekering tot God en het zaligmakende geloof, waardoor we ons als een goddeloze leren verlaten op Christus. De mens wordt ook misleid als hem een bekeringsweg wordt voorgehouden, die niet in overeenstemming is met de Heilige Schrift.

Ook over de orde des heils zijn er verschillen in de volgorde en het aantal van de schakels van de heilsketen Paulus noemt in Rom. 8:30 vier schakels, waarbij de verkiezing de eerste is. Bij Calvijn is sprake van een zeer sobere orde des heils. Alles is bij hem geconcentreerd op de vereniging met Christus door een waar geloof. Beza, de opvolger van Calvijn heeft al een veel uitvoeriger heilsorde; hij onderscheidt acht schakels. Bij Wilhelmus à Brakel vindt men zelfs zeventien schakels. De Westminster Confessie kent er negen. Dat geldt ook de orde des heils zoals we die vinden bij Dr. H. Bavinck en Ds. G. H. Kersten. Daar willen we ons nu verder bij aansluiten. Ik noem de verschillende schakels:

I. Weldaden in dit leven:

1. roeping
2. wedergeboorte
3. geloof
4. rechtvaardigmaking
5. heiligmaking en volharding
6. genademiddelen

II. Weldaden na dit leven:

1. opstanding des vleses
2. het laatste oordeel
3. het eeuwige leven

Het valt op, dat men de verkiezing niet rekent bij de orde des heils. Wat in de eeuwigheid ligt is de bron van alles. Daaruit komt heel de zaligheid met alle schakels van de heilsorde voort. De uitverkiezing is voor al Gods kinderen het *cor ecclesia*, het hart van de kerk. Daarmee staat of valt heel hun zaligheid. Calvijn heeft gezegd, dat de uitverkiezing “geen struikelblok op weg naar God is, maar het altaar der aanbidding bij God”. Het is geen muur waarop men te pletter loopt, maar een poort die toegang geeft tot God. “Door U, door U alleen, om ’t eeuwig welbehagen.” Hoe weten we of we bij de uitverkorenen behoren? Calvijn heeft op Christus gewezen als de spiegel der verkiezing. De Dordtse Leerregels wijzen op de onfeilbare vruchten der verkiezing: “het waar geloof in Christus, kinderlijke vreze Gods, droefheid, die naar God is over de zonde en dorst naar de gerechtigheid.” (I, 12).

Maar omdat de verkiezing, het voornemen Gods zoals Rom. 8:30 zegt de bron is van de zaligheid en alle schakels van de orde des heils daaruit voortkomen, wordt de verkiezing niet beschouwd als de eerste schakel. De verkiezing wordt uitgewerkt in de verschillende schakels, die niet in de eeuwigheid vallen, maar in de tijd. Ik wil die schakels nu nagaan, waarbij ik de sacramenten laat rusten omdat ik mijn vragen heb bij het plaatsnemen van de sacramenten in de orde des heils. Ik beperk me ook tot de weldaden in dit leven. Dat betekent dat ik de weldaden na dit leven laat rusten.

Roeping en wedergeboorte

Gods verkiezing draagt vrucht. In onze roeping. Maar ook in de rechtvaardiging door het geloof. Ook hierin dat wij worden geheiligd en verheerlijkt. Het is de gouden keten van het heil. God doet geen half werk.

Kersten wijst erop in zijn *De gereformeerde dogmatiek*, dat het geloof gewerkt wordt in de wedergeboorte door middel van de verkondiging van het Woord. De wedergeboorte heeft dus plaats voordat de uitverkorene geloven kan. Hij wijst daarbij naar de DL III/IV, 12. Er wordt verschillend geoordeeld over de vraag of de wedergeboorte voor de roeping plaatsvindt, met de roeping samenvalt of na de roeping geplaatst moet worden. Dr. A. Kuyper plaatst de wedergeboorte heel duidelijk voor de roeping in zijn leer van de veronderstelde wedergeboorte, door Kersten zo scherp bestreden. Kersten waarschuwt ervoor de wedergeboorte los te maken van de roeping. Hij stelt dat roeping en wedergeboorte samen vallen. De wedergeboorte vindt plaats door middel van het Woord, door middel van de inwendige roeping in het hart. Het Woord is het middel tot de wedergeboorte, het zaad der wedergeboorte (1 Petr. 1:23; 1 Joh. 3:9). Toen Paulus het Woord verkondigde gaf de Heere dat Woord kracht en opende de Heilige Geest het hart van Lydia. Door Zijn Goddelijk machtswoord riep Christus de dode Lazarus tot het leven. Het Woord is een levenwekkend en wederbarend Woord. Doden zullen horen de stem van de levende God en die ze gehoord hebben zullen leven. Het geloof is door het gehoor en het gehoor door het Woord Gods (Rom. 10:17). *Naar Zijn wil heeft Hij ons gebaad door het Woord der waarheid* (Jak. 1:18). Maar, zegt Kersten, als men roeping en wedergeboorte in twee verschillende hoofdstukken wil behandelen, dat moet het hoofdstuk over de roeping vooropgaan, ook al vallen beide weldaden in het werk van de Heilige Geest samen. De Heere roept zondaren tot Zijn gemeenschap. Hij doet dat door Zijn Woord, in het bijzonder door de prediking van Zijn Woord.

Tot wie komt de roeping door het Evangelie? De belofte van het Evangelie wordt zonder onderscheid verkondigd aan allen die het horen met bevel van bekering en geloof (DL II,5). *Doch zovelen als er door het Evangelie geroepen worden, die worden ernstig geroepen. Want God betoont ernstig en waarachtig in Zijn Woord, wat Hem aangenaam is; namelijk dat de geroepenen tot Hem komen* (DL III/IV, 8). Dus als de Heere ons roept dan meent Hij dat. Als ik in de kerk zit, dan roept de Heere ook mij, dan bedoelt Hij ook mij. Dus we moeten niet zeggen: het is maar de uitwendige roeping; alsof dat weinig zou betekenen. Wie bekeerd wil worden moet in de kerk komen, zei Smijtegelt al. Daar hebt u het belang van de kerkgang en het dodelijke gevaar van een levensstijl, die zich kenmerkt door een ontrouwe kerkgang.

Hoe begint Gods genadewerk? Heel eenvoudig: de Heere opent ons hart onder Zijn Woord voor Zijn Woord. Dan gaan we luisteren als nooit tevoren. Dan wordt alles zo persoonlijk: het gaat dan in de prediking over mijn zonde, ik persoonlijk wordt door het Woord voor God geplaatst, enz. Dan leren

we amen zeggen op het Woord. Er is dus verschil tussen de *inwendige roeping* en de *uitwendige roeping*, die wij niet van elkaar losmaken. De Heere gebruikt de uitwendige roeping om zondaren inwendig te roepen. In Matth. 22:14 lezen we: *Velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren*. Hier vallen roeping en verkiezing niet samen. Het betreft hier de uitwendige roeping. Bij de inwendige roeping vallen roeping en verkiezing wel samen; zo is het in Rom. 8:30: *die Hij tevoren verordineerd heeft, die heeft Hij ook geroepen*.

Veel Engelse en Schotse predikers uit de zeventiende en achttiende eeuw spreken over een voorbereiding tot de wedergeboorte. De puriteinen leerden dat er aan de inwendige roeping en wedergeboorte een proces van schuldovertuiging voorafgaat. Ze spraken over een overtuiging uit de Wet, die aan de inwendige roeping voorafgaat en noemden dat wettische bekering. Ik blijf dat een moeilijk punt vinden. Zonder wedergeboorte is overtuiging van zonde alleen benauwdheid, maar als het vrucht van de wedergeboorte is, dan is de liefde van God in het hart uitgestort vanuit de verdiensten van Christus, zodat er niet alleen benauwdheid is, maar ook droefenis. Dat noem ik een zaligmakende overtuiging van zonde, die zeker leiden zal tot Christus. Met instemming citeer ik hier prof. dr. A. Baars over de bekende Jonathan Edwards (1703-1758): "Ook al zijn er vragen te stellen en willen we ons theologisch geschut gauw in stelling brengen inzake het feit dat de Engelse theoloog Jonathan Edwards een voorbereiding op de wedergeboorte leerde, het gaf hem wel de mogelijkheid om in de prediking de mensen op een indringende manier wakker te schudden. De eis tot bekering was bij hem geen promemorie-post, zoals dat naar ik vrees wel eens gebeurt in sommige orthodox gereformeerde preken." Hij wijst er in dit verband op, dat Edwards bijzonder separerend was: "Zo vindt hij het geen onomstotelijk kenmerk van genade als religieuze emoties overstelpend groot zijn. Emoties uit het schijn geloof hebben een sterkere neiging zich te etaleren dan die welke vrucht zijn van Gods genadewerk. Ook is het geen onomstotelijk bewijs van genade als iemand een tekst uit de Bijbel voor de aandacht komt of als er gevoelens van liefde tot God zijn. Het zijn juist de kostbaarste dingen waarvan satan vervalsingen in omloop brengt. .. Edwards noemt het zelfs geen bewijs van genade als bepaalde gevoelens en ervaringen in een bepaalde orde verlopen of als vele andere gelovigen er een goede indruk van hebben."

Het moet in ieder geval duidelijk zijn, dat roeping en wedergeboorte onlosmakelijk aan elkaar verbonden zijn. In de wedergeboorte door Woord en Geest wordt de zondaar ingeplant in Christus want buiten Christus kan er nooit een sprankje van geestelijk leven zijn. Hij heeft ons levendgemaakt met Christus, zo zegt Paulus in Ef. 2:5. In de wedergeboorte worden we door het geloof met Christus verenigd. De wedergeboorte mag niet los gemaakt worden van Christus. In de wedergeboorte wordt in beginsel alles geschonken. In de oefeningen van het geloof komt men meer en meer tot bewustheid en zekerheid daarvan. Daarom zegt Petrus in zijn eerste brief: *En, als nieuwgeboren kinderkens, zijt zeer begerig naar de redelijke onvervalste melk, opdat gij door dezelve moogt opwassen*. (1 Petr. 2:2). Bij de wedergeboorte in *engere zin* denken we aan het moment van de levendmaking door Woord en Geest. Zo spreken de Dordtse Leerregels (III/IV); daar is het geloof vrucht van de wedergeboorte. Bij de wedergeboorte in *ruimere zin* denken we aan het proces van het nieuwe leven. Zo spreekt de NGB in art. 24 waar wedergeboorte vrucht is van het geloof. De wedergeboorte in ruimere zin komt heel dicht bij het leven van de bekering, we mogen ook zeggen van de heiligmaking.

Hoe weet ik of ik wedergeboren ben? Zie Rom. 8:14; *Zovelen als er door de Geest Gods geleid worden, die zijn kinderen Gods*.

Geloof

De volgende schakel in de keten van het heil is het geloof. We spreken hier over het ware geloof, zoals de Heid. Cat. zo vaak zegt. In orde volgt op de roeping en wedergeboorte het geloof. Zonder wedergeboorte kan er geen geloof zijn en omgekeerd. Op het moment van de wedergeboorte wordt het geloof in het hart gewerkt. Wat is het geloof? De band, die zondaren bindt aan Christus. Het kanaal waardoor Christus wordt ontvangen. De lege hand die naar Hem wordt uitgestrekt, het oog dat Hem mag zien, de armen die Hem omhelzen, de voeten die tot Hem gaan. Onze belijdenis noemt het geloof een instrument. Zalig worden door het geloof betekent niet op grond van het geloof, maar

door middel van het geloof. Het is dus een instrument. Door middel van de lege hand ontvangt de bedelaar zijn aalmoes. Het geloof is niet een werk van de mens, maar het is Gods gave, een werk van God in de mens. *Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof; en dat niet uit u, het is Gods gave* (Ef. 2:8).

Wat is een waar geloof? Het is een stellige kennis van God en Zijn beloften, ons in het Evangelie geopenbaard, en een hartelijk vertrouwen, dat mij al mijn zonden om Christus' wil vergeven zijn (Kort Begrip vraag 19). De kennis van het geloof waarover hier wordt gesproken is niet de verstandskennis van het historisch geloof, maar de geloofskennis die voortkomt uit de liefde in het hart uitgestort, een bevindelijk kennen zoals man en vrouw elkaar in liefde en tere omgang met elkaar kennen. De kennis van Christus is in de Bijbel vrucht van openbaring. Paulus schrijft in Gal. 1:16, dat het Gode behaagd had "Zijn Zoon *in* hem te openbaren". Let op dat woordje *in*. Het is iets van binnen, diep in het hart. En let ook op het woord *openbaren*. Het Griekse woord betekent onthullen. We kunnen hier denken aan het onthullen van een monument. Het doek wordt weggetrokken. Onvergetelijk als ik in de kerk zit als de grootste zondaar, als ieder nog zalig kan worden maar voor mij is het zo onmogelijk geworden en ik het verdiend heb dat de Heere mij naar recht voor altijd zou voorbijgaan, hoewel mijn hart blijft hunkeren naar Hem, en als dan onder de prediking van het Evangelie het doek wordt weggetrokken en ik Christus mag zien door het geloof, zoals Hij Zich in het Evangelie openbaart. Dan is alles wat aan Hem is gans begeerlijk. Dan zie ik die wonderlijke ruimte in Hem waar aan mijn kant geen ruimte meer was. De Heere breekt ons af in onszelf opdat Christus, door nieuwe openbaringen heen, ons alles zou worden.

Hoe weet ik of ik het geloof ken? Laat Petrus u het antwoord moge geven: *U dan die gelooft is Hij dierbaar* (1 Petrr. 2:7). Dat kan zijn in een schuchter en beginnend geloof, dat nog met zoveel twijfels en vragen is omgeven, dat kan ook zijn in een geoefend geloof dat tot meer vastheid en zekerheid is gekomen. Want er zijn verschillende oefeningen van het geloof; er zijn bekommerde christenen en bevestigde christenen. Maar hieraan kunt u ze allemaal kennen, dat Christus hen dierbaar geworden is. Hetzij in het uitzien waarin we zeggen: "Ik durf niet te zeggen, dat Jezus mijn Zaligmaker is, maar mijn hart hunkert naar Hem", hetzij in een meer verzekerd geloof, dat ons doet zeggen: Ik weet in Wie ik geloofd heb.

Rechtvaardigmaking

Na het voorgaande wil ik nu kort zijn. Rechtvaardiging is in de Bijbel een juridische term. De vrijspraak van de zondaar is een rechterlijke daad, heeft een rechtsgrond. Het gaat hier over het hart van de Reformatie, over de ontdekking van Luther in zijn torenkamer: de rechtvaardiging van de goddeloze alleen door het geloof in Christus. Zo vinden we het in onze belijdenisgeschriften. Het ware geloof is een rechtvaardigend geloof. Bekleed met de gerechtigheid van Christus, ziet God geen zonde meer in mij. Dat is al zo in de wedergeboorte als het geloof in het hart gewerkt wordt, dan word ik door het geloof in Christus ingelijfd. Door de oefeningen van het geloof word ik daarvan meer en meer verzekerd. De Dordtse Leerregels spreken van een verzekerd zijn naar de mate des geloofs (I, 12; V, 7; V, 9).

Men heeft wel gesproken over een vijfvoudige rechtvaardigmaking:

1. Van eeuwigheid. In Zijn eeuwig besluit heeft de Heere de Zijnen aangezien in Christus.
 2. In de opstanding van Christus. Hij is opgewekt tot onze rechtvaardigmaking. Pasen is het bewijs, dat God volkomen tevreden is met het werk van Christus en in Christus volkomen tevreden met allen, die in Christus begrepen zijn.
 3. In de wedergeboorte. Dan wordt de zondaar Christus ingeplant door het geloof.
 4. In de vierschaar der consciëntie. Bij verschillenden van onze nadere reformatoren vindt men die terminologie. Het gaat hier om de eigenlijke rechtvaardigmaking, zo heeft ook Comrie uitgesproken. De vrijspraak in het Evangelie vanuit het werk van Christus mag doorklinken door de Heilige Geest in het hart en de zondaar mag dat door het geloof omhelzen.
 5. Bij de wederkomst. Dan zullen Gods kinderen openlijk gerechtvaardigd worden.
- Nog iets over de rechtvaardigmaking in de vierschaar der consciëntie. Dat heeft niets te maken met een of ander visionair gebeuren. We moeten hier denken aan een geloofservaring door Woord en

Geest in het hart. Het woord vierschaar is een oud woord met de betekenis van een rechtsgeding. Er vindt in de consciëntie, in het geweten, in het diepst van het innerlijk, een rechtsgeding plaats, waarin men zich als zondaar gedaagd weet voor het aangezicht van de Hoogste Rechter. Waar men het hoofd buigt onder het rechtvaardige vonnis, daar klinkt de vrijspraak door in het hart op grond van het werk en de tussentreding van Christus. Die vrijspraak is gedocumenteerd in het Evangelie; we kunnen hier denken aan Schriftwoorden als “nu zal Ik nooit meer o u toornen noch schelden”, “Ik, Ik ben het, die uw overtredingen uitdelg”, “Het bloed van Jezus Christus, Gods Zoon, reinigt van alle zonden”, enz. Het wordt door de Heilige Geest gebracht in het hart. Het geloof mag het dan omhelzen.

Heiligmaking en volharding

De Reformatie heeft tegenover Rome de rechtvaardigmaking voor de heiligmaking geplaatst. Immers met onze goede werken kunnen we niets verdienen voor God, goede werken zijn de vruchten van het werk van Christus in ons leven. Heiligmaking, een wandel in goede werken, is leven uit Christus. De Heilige Geest maakt ons aan het beeld van Christus gelijk. Dat heeft alles met onze levenswandel te maken. Indertijd was er de afkorting WWJD (What would Jesus do?): Wat zou Jezus gedaan hebben? Zou het verkeerd zijn als we ons die vraag steeds weer stellen? Als we het dan maar niet in een wettische heiligmaking gaan zoeken. Het leven van de heiligmaking is geen overwinningseven, maar een bedelaarsleven. We kunnen het niet helderder zeggen dan de apostel Paulus in Gal. 2:20: *Ik leef, doch niet meer ik, maar Christus leeft in mij*. Mijn ik, ook mijn wettische en werkheilige ik, is ondergegaan, maar nu leeft Christus in mij. Als een bedelaar, die in zichzelf zonde blijft, kan ik nu alleen maar leven uit Christus. Maar dan maakt de Heilige Geest ons vanuit Christus ook heilig actief. We gaan willen wat God wil. Zo zal ik in mijn levenswandel iets gaan vertonen van het werk van Christus, maar hier blijft het ten dele en heeft zelfs de allerheiligste nog maar een klein beginsel. De heiligmaking is aan Gods kant in Christus volkomen, maar in het leven van Gods kinderen blijft het hier ten dele. De volkomenheid is voor de heerlijkheid bewaard.

Dat brengt ons bij de volharding. Wat wil dat zeggen? Dat God Zijn werk in stand houdt. Waar Hij Zijn werk begonnen is, daar zal Hij het ook voleindigen. Ook al vrezen Gods kinderen zo vaak om te komen, ze kunnen niet omkomen, omdat God getrouw blijft aan Zijn Woord, aan Zijn verkiezende liefde, aan Zijn verbond. Dat stervende kind van God zei op het sterfbed: Nu kan de Heere nooit meer van mij af. Daarom zullen ze volharden tot het einde. Door Zijn genade en door Zijn kracht. Daarom komen zij voor eeuwig thuis. Dan zal er alleen maar overblijven: *Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen* (Psalm 89).

Nog één keer luisteren we naar Rom. 8:30: *En die Hij tevoren verordineerd heeft, dezen heeft Hij ook geroepen* (en bij die roeping hoort ook de wedergeboorte en het geloof); *en die Hij geroepen heeft, dezen heeft Hij ook gerechtvaardigd*; *en die Hij gerechtvaardigd heeft, dezen heeft Hij ook verheerlijkt* (en daarbij horen ook de heiliging en de volharding). Als we zo letten op de orde des heils, op die gouden keten van het heil, moeten we dan niet zeggen: *Soli Deo gloria; God alleen de eer?*